

Enige wetenschappelijke Ervaringen bij het Schrijven van een Dorpsgeschiedenis

DOOR

Prof. Dr. M. DIERICKX, S.J.

Bronnen voor de Geschiedenis van Zingem

Aangezien Zingem — een Schelddorp van tegenwoordig 3.500 zielen tussen Gent en Oudenaarde — nooit een beroemd kasteel met adellijk geslacht heeft gehad, noch een abdij of collegiale kerk met kapittel, dachten wij, bij de aanvang van onze studie over Zingem, niet veel bronnen te zullen vinden, althans niet over de periode vóór de Franse revolutie¹. Welke was niet onze verbazing te bevinden dat er een enorme documentatie over het verleden van Zingem bestaat.

Reeds in 885-886, in een schenking gedaan aan de Sint-Pietersabdij van Gent, wordt Zingem vermeld onder de welluidende naam van *Siggingabem*, dat, naar onze bekende plaatsnaamkundige Dr. M. Gysseling verklaart, betekent: « de woning van de lieden van Siggo ». In de 12e en 13e eeuw moet Zingem een eigen heerlijkheid hebben gevormd, maar vanaf de 14e eeuw tot aan de Franse revolutie bestond er een heerlijkheid « Asper en Zingem », waarin het aanpalend, nu minder belangrijk Asper het eerst vermeld wordt. Aangezien van het midden der 14e eeuw tot 1601 de graven van Vlaanderen ook heer van Asper en Zingem waren, woonden deze heren niet op Zingem; van 1601 tot 1667 kwam de heerlijkheid in verscheidene handen, totdat in 1667 de heer Abraham Van Hoobrouck de heerlijkheid kocht en ze aldus voor zijn geslacht bekwam tot onder de Franse revolutie. Maar de heren van Hoobrouck woonden op Axelwalle, grondgebied Asper. Naast de heerlijkheid Asper en Zingem, had de Sint-Baafsabdij van Gent er een grote heerlijkheid en de Sint-Pietersabdij had er een leen, terwijl de rest van de huidige gemeente Zingem tot 12 andere heerlijkheden behoorde. Vroeger kende men enkel

(1) M. DIERICKX, S.J., *Geschiedenis van Zingem*, tweede volledig omgewerkte druk. De Nederlandsche Boekhandel, Antwerpen, 1960, 304 blz., 133 platen, 6 kaarten. Alle aangehaalde teksten of verwijzingen in dit artikel zijn in dit boek gemakkelijk terug te vinden.

7 heerlijkheden op Zingem; dit getal hebben wij kunnen opvoeren tot 14 heerlijkheden en één leen.

Over de heerlijkheid Asper en Zingem worden op het Rijksarchief van Gent 303 registers en bundels documenten bewaard. Deze documentatie gaat echter, gelukkig, niet uitsluitend over de heerlijkheid Asper en Zingem, maar ook over andere heerlijkheden op het dorp. Sinds 1959 berusten op het Rijksarchief te Gent twee grote stapels documenten, afkomstig van de pastorie van Zingem, de ene over het beheer van de kerkgoederen van Zingem van 1636 tot 1796, de andere over het armbestuur van Zingem in de jaren 1621-1796. Het Rijksarchief heeft tevens sinds enkele jaren in deposito het archief van het bisdom Gent vóór de Franse revolutie en van de Sint-Baafsabdij; aangezien de Sint-Baafsabdij van Gent een grote heerlijkheid op Zingem bezat, en aangezien de dekenale verslagen van de dekenij Oudenaarde, waartoe Zingem behoorde, in dit fonds zijn ondergebracht, behelzen ongeveer 150 nummers van dit fonds gegevens over Zingem. Op hetzelfde Rijksarchief berusten ook 1265 bundels en registers over de kastelnij Oudenaarde, waartoe Zingem behoorde, en zeldzaam zijn de bundels waarin geen documenten over Zingem voorkomen. Sinds 1959 berusten ook de nog bestaande geboorte-, trouw- en overlijdensregisters van Zingem van vóór de Franse revolutie op het Rijksarchief. En dan zijn er ten slotte nog een twaalfstal fondsen met documenten over ons Scheldepdorp.

Aangezien Zingem een der 33 «prochien» van de kastelnij Oudenaarde was, zijn er ook heel wat documenten op het Stadsarchief van Oudenaarde te vinden. Op het Gemeentearchief van Zingem berusten de bevolkingsregisters sinds 1796. Hier zijn ook de kostbare registers met de besluiten van het college van burgemeester en schepenen, en met de beraadslagingen van de gemeenteraad, en ten slotte 30 registers met uitgaande brieven vanaf 1807. Hierbij komen nog enkele losse stukken over vroeger tijden. Op het pastorie-archief wordt een *liber memorialis* bewaard, die opklimt tot 1121, maar in het begin van de 17e eeuw begonnen werd en later voortgezet, naast andere documenten over het godsdienstig leven op de parochie.

Ten slotte zijn er nog aanvullende documenten te vinden op een achttal andere archieven o.a. op de *Archives du Nord* van Rijsel.

Zo constateren wij met een zekere verbazing dat dit dorp zonder geschiedenis en zonder beroemdheden voor het reconstrueren van zijn verleden beschikt over meer dan 2.000 bundels en registers, waarvan 500 uitsluitend over het dorp zelf handelen.

Taalwisselingen op Zingem

De grafelijke rekeningen van de heerlijkheid Asper en Zingem, bewaard op de *Archives du Nord* te Rijsel, bevatten een interessant gegeven. In de tweede helft van de 14e eeuw zijn de rekeningen in het Nederlands opgesteld, maar nauwelijks zijn de Gentenaren in 1382 te Westrozebeke verslagen, of vanaf dat jaar zijn ze in het Frans. Tot in een door-en-door Vlaams dorp tussen Gent en Oudenaarde in volle Vlaams graafschap liet zich de Franse zegepraal voelen.

Tot aan de Franse revolutie was op Zingem zelf de bestuurlijke voertaal natuurlijk Vlaams. Kort na de inlijving van ons land bij Frankrijk op 1 oktober 1795 werden Zingem en Asper twee afzonderlijke *communes* met elk een eigen *maire*. Vanaf 4 juni 1804 zijn, behalve twee stukken, alle akten en beslissingen van de *maire* van Zingem, die dus gericht waren tot de nagenoeg uitsluitend Vlaams sprekende Zingemnaren, in het Nederlands én Frans opgesteld of zelfs uitsluitend in het Frans, terwijl alle briefwisseling naar buiten in het Frans gevoerd werd. Toen begin 1814 de Franse troepen terugtrokken, vaardigde op 10 februari 1814 de *maire* in het Frans een besluit uit om een *compagnie d'élite* van vijf divisies op te richten, die te waken had over de rust in het dorp. Na de troonsafstand van Napoleon, vaardigde « den meyer der commune van Synghem » op 15 november 1814, ditmaal in het Nederlands, een besluit uit om « nagt wagten » op te richten.

En wat gebeurde er onder het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden? Vanaf 1 januari 1815 werden de bevolkingsregisters van Zingem weer in het Nederlands gehouden, maar van de uitgaande brieven zijn er nog zeer veel in het Frans geschreven. Zoals men weet, vaardigde koning Willem I een decreet uit waarbij in de Vlaamse provinciën vanaf 1 januari 1823 het hele bestuur in het Nederlands moest gebeuren: op Zingem is het laatste Franse stuk van 28 december 1822! Daarna is volstrekt alles in het Nederlands gesteld.

In augustus 1830 waren er relletjes in Brussel en op 26 september moesten de Hollandse troepen de stad Brussel ont-ruimen. Nog op 23 september 1830 betuigde burgemeester Jacques Chrétien Amelot zijn Oranjetroouw en schreef aan de districtscommissaris van Oudenaarde: « Daar sedert eenige dagen het gerugt geloopt heeft dat de gemeenten Synghem en Heurne — hij was burgemeester van de twee gemeenten — een petitie zouden hebben gedaan en opgezonden om de scheiding te vragen tusschen de Zuidelijke en de Noordelijke provincien, mag ik verklaren dat

alle gerugten gansch ongegrond zijn. Integendeel mag ik mij vleyen dat de inwoners derzelve gemeente, bezielde zijnde met den geest van goed order, altijd de rust hebben behouden».

Amper drie weken later, op 15 oktober 1830, schreef dezelfde burgemeester echter aan de heren commissarissen van het provisoire gouvernement in Oost-Vlaanderen te Gent. Ik «geve mij de eer Ued. hier nevens te doen toekomen de schriftelijke adhaesie aan het provisoir gouvernement van Belgenland door de brieven dezer gemeente in fonctie zijnde civile beampete, kragtens Ued. Circulaire van den tienden dezer». Deze dorpen hebben dus niet meegeedaan aan de revolutie en zich gewoonweg gevoegd naar de nieuwe toestanden. En de taal ?

In het register van de besluiten van de burgemeester zijn tot en met 10 oktober 1830 alle stukken in het Nederlands, maar vanaf 20 november 1830 duiken er af en toe weer Franse stukken onder de bestuursakten op Zingem op, terwijl vanaf eind 1830 de briefwisseling naar buiten op overweldigende wijze in het Frans wordt gevoerd.

Dit lag aan algemene toestanden in België en niet aan lokale, zoals o.a. blijkt uit het volgende. Toen prins Leopold, de toekomstige Leopold II, op 22 augustus 1853 huwde met aartshertogin Maria-Henriëtte, dochter van de keizer van Oostenrijk, schreef het gemeentebestuur van Zingem, waarvan nu Jan-Baptiste Victor Amelot burgemeester was, een merkwaardige brief van gelukwensen aan de hertog van Brabant :

« Doorluchtige Prins,

De Vlamingen, aan wie België grootendeels zijnen roem verschuldigd is, zijn ten allen tijde innig verkleefd geweest aan de vorsten die hunne vrijheden en regten deden eerbiedigen». Na Leopold «een Vlaming» te hebben genoemd, gaan de vroede vaderen verder : «Maar duizendmael vuriger zijn thans hunne jubelgroeten en vreugdkreten, nu zij dien dierbaren zoon, het edelste hunner kinderen, op wien geheel hunne toekomst rust, aen de waerdige spruit eens germaenschen vorstenhuize vereenigd, nu zij die broederband, die noodzakelijk tusschen hunne stamgenooten bestaen moet, gesloten zien, en zij de stellige verzekering hebben, dat nu der Belgen onafhankelijkheid gewaarborgd is, dat der Vlamen regten zullen hersteld worden». (...) «Wij verzoeken U, Regtbeminde Prins, de innige toejuichingen (...) wél te willen aanveerden, niet als een persoonlijke stem, maer als de stem, die thans door heel Germanië klinkt »².

Een heel andere stem krijgen wij te horen, wanneer het ge-

(2) Gemeentearchief Zingem. *Conseil. Registre Délibérations. 1845-1862*, nr. 115.

meentebestuur van Zingem onder het burgemeesterschap van het liberaal parlementslid Alfred Amelot, op 29 december 1920, aan de Senaat een brief schreef om hem te verzoeken, uit naam van de vrijheid van de gemeenten en om de eenheid van het land te beschermen, het wetsontwerp te verwerpen waardoor aan de Vlaamse steden en gemeenten het Nederlands als voertaal zou worden opgelegd, en de gemeenten het recht te laten naar eigen goedvinden het Nederlands of het Frans of de twee talen te gebruiken. Dezelfde ongelukkige 29e december besloot trouwens de gemeenteraad van Zingem naar de Kamers een rekest te sturen, om te vragen het Frans als voertaal van de universiteit van Gent te behouden, en in een andere Vlaamse stad een Vlaamse universiteit op te richten, en de gezinshoofden in volle vrijheid de taal voor de opvoeding van hun kinderen te laten kiezen.

De Schommelingen in de Bevolking

De oudste bewaarde telling van Zingem is die van 4 juli 1558, toen het dorp 178 weerbare mannen telde, terwijl de algemene monsterring van weerbare mannen op 25 september 1576 257 man opgeeft. Hieruit mogen wij besluiten, meen ik, dat de bevolking in 1576 bij de duizend zielen telde. Dit wordt bevestigd door de XXe Penningcohierien die onder Alva werden aangelegd, en 249 huizen of « behuuste hofsteden » vermelden. Noteren wij terloops dat 228 inwoners van Zingem in hun eigen huis woonden, en slechts 21 in een gehuurd huis.

De beroerten zouden echter kort daarop de streek ontvolken. Op 28 oktober 1577 namen de calvinisten Hembyze en Rijhove het bestuur van Gent in handen, in 1578 woedde een tweede beeldenstorm over de streek : zo werd de kerk van Zingem niet in 1566, maar op Sinksen 1578 gestormd. Op 8 april 1582 begon Alexander Farnese de belegering van Oudenaarde, dat slechts, na drie maand weerstand, op 5 juli capituleerde. Gent zou pas in 1584 voor Farnese bezwijken. In 1586 mislukte de oogst en kwamen er ziekte en hongersnood. Wij mogen bijgevolg de tien jaren vanaf 1577 als de meest rampzalige voor Zingem en omstreken beschouwen. In onze monografie hebben wij afdoende aangetoond dat Zingem zich in 1600 reeds grotendeels hersteld had, en wij mogen hetzelfde verwachten van de omliggende gemeenten. Wat zien wij nu als wij de bevolkingsaantallen van Zingem en omgeving van die jaren vergelijken. Asper viel van 178 gezinnen in 1557 op 127 in 1600; voor Eine waren de getallen 244 en 107, voor Heurne 58 en 28, voor Huise 294 en 200, voor Mullem 76 en 64, voor Ouwegem, dat alle records klopt,

258 en 73, terwijl Zingem, dat in 1557 ongeveer 200 gezinnen telde — de juiste statistiek ontbreekt — en kort na 1570 249 bewoonde huizen, in 1600 reeds 154 bewoonde huizen had. Wij mogen hieruit besluiten dat minstens de helft van de bevolking van deze streek, en voor bepaalde dorpen zal het de drie vierden zijn geweest, in de troebele jaren 1577-1586 zijn verdwenen : gestorven, gedood of gevlucht.

Terwijl wij vroeger nooit van wolven horen, leed de streek van Oudenaarde in deze en de volgende jaren van een echte wolvenplaag. Tussen 1582 en 1584 werden op Ouwegem drie mensen, vier paarden en een vijftiental runderen gedood, op het kleine Mullem twee kinderen, een paard en twee runderen, op het grote Huise werden 32 personen doodgebeten en 18 à 20 gewond, enz. Voor Zingem ontbreken gegevens.

Om dit samen te vatten : naar onze raming telde Zingem in 1558 700 inwoners, in 1576 bij de duizend, om in 1586 op hoogstens 500 te vallen en in 1600 weer omstreeks de 700 te staan. Dit zijn geweldige schommelingen, die echter uit deze troebele jaren zijn te verklaren. Vanaf 1614 beschikken wij over het aantal « communicantes ». De vraag is natuurlijk, hoeveel kinderen er waren die niet tot de paascommunie werden toegelaten, terwijl er ook wel enkele ketters waren, die evenmin hun Pasen hielden, maar hierover straks. Wij moeten hier echter een opmerkelijk feit aanstippen. In 1643 noteerde bisschop Triest bij zijn bezoek aan de parochie met verbazing, dat de kinderen in Zingem en omstreken slechts tot de communie werden toegelaten als zij 15 jaar waren. Deze praktijk moet lang stand hebben gehouden, zoals blijkt uit de vergelijking van enige cijfers van communicanten met het aantal inwoners die de zeldzame volkstellingen ons aan de hand doen. In 1698 telde Zingem 708 communicanten en 1069 inwoners, in 1740 zijn deze cijfers 1025 en 1598, in 1766 zelfs 1284 en 2167. In deze laatste jaren hield volstrekt iedere volwassene zijn Pasen, zoals wij uit de dekenale verslagen weten. Het aantal niet-communicanten bedraagt dus $\frac{1}{3}$ of zelfs $\frac{2}{5}$ van de bevolking. Dit lijkt mij een constatacie waarmede de demografen terdege rekening moeten houden.

Hoe evolueerde de bevolking van Zingem ? Van 700 omstreeks 1600 steeg zij tot de 1.000 omstreeks 1633 en tot boven de 1.300 omstreeks 1670 om te zakken tot 1.069 in 1698. De 18e eeuw, althans vanaf 1710, vertoont een nagenoeg continue opgaande lijn: in 1740 zijn er 1.598 inwoners, in 1766 2.167 en in 1801 zijn het er 2.438.

Het geboortecijfer kunnen wij voor de 18e eeuw volgen in de doopregisters: het bedroeg 35 à 40 %. Wij kennen eveneens

het aantal sterfgevallen in de jaren 1742-1778 : het bedroeg 2.126, waarvan 1132 kinderen, d.i. 53% kinderen, of niet-communianten, naar wij vermoeden. Toch was er tussen de jaren 1742 en 1800 nog een geboorteoverschot van 1.054; de uitwijking overtrof echter de inwijking, anders ware de bevolkingstoename nog groter geweest dan de pas aangehaalde cijfers laten horen.

In de 19e eeuw echter steeg de bevolking slechts van 2.438 in 1801 tot 2.613 in 1900, d.i. 175 eenheden. Dit vraagt natuurlijk om een verklaring. In 1844 telde Zingem 2.836 inwoners, in 1854, precies tien jaar later, nog slechts 2.262, d.i. een verlies van 574, of 20%. Deze grote bevolkingsvermindering komt op rekening van de vreselijke hongersnood en van de ziekteepidemie van 1845-1849 met hun nasleep. De slechtste jaren waren 1847 met 55 geboorten en 106 sterfgevallen, 1848 met 58 geboorten en 96 sterfgevallen, en 1849 met 69 geboorten en 107 sterfgevallen. Over deze vreselijke hongersnood, die het Vlaamse land ontvolkte en verpauperde, en waartegen de Belgische regering bitter weinig heeft gedaan, zal ik u slechts één document meedelen. Op 6 maart 1847 schreef het Armbestuur van Zingem aan de Minister van Binnenlandse Zaken :

« A Monsieur le Ministre de l'Intérieur,
Monsieur,

En présence de l'affreuse misère qui règne en cette commune et qui surpasse toute imagination, en présence de la mortalité toujours croissante de nos pauvres qui périssent d'inanition, un plus long silence deviendrait coupable, et pourrait même être taxé de cruauté.

Déjà le 18 octobre dernier nous avons demandé un subside de Fr. 3.950.00 sur les crédits à voter pour 1847 en faveur de la classe indigente: notre requête était appuyée du budget de 1847 et du compte de l'exercice 1845 qui présente en réalité un déficit de Fr. 1947,40, que nous ne savons comment couvrir.

Notre commune, composée de 2.664 habitants, compte 1138 pauvres secourus par le bureau de bienfaisance: sur 538 familles, il n'y a que 208 contribuables dans les impositions locales, et parmi ces derniers plus de 60 se trouvent dans un état approchant de l'insolvabilité, de sorte qu'il y a dans la commune 390 familles indigentes ou insolvables et presque toutes à charge de la charité publique.

Nous avons fait l'acquisition d'une chaudière, destinée à bouillir des soupes économiques, qui nous coûte environ les 400 francs; nous distribuons déjà plus de 700 litres de soupe par jour, lesquels calculés à raison de 6 centimes le litre, occasionnent une dépense de 42 francs par jour, ou 1260 francs par mois, non

compris les distributions en pain, en habillemens, en chauffage, en médicamens, etc., dont la dépense est devenue exorbitante. Nous avons à entretenir, à loger et à nourrir 110 pauvres infirmes et enfans orphelins dans l'établissement de charité établi en cette commune, dont l'entretien a coûté pendant l'année passée 4.800 francs audessus du produit de leur travail; et pour couvrir toutes ces dépenses nous avons, d'après notre budget, un revenu annuel de 3.710 francs !...

Calculez et jugez, Monsieur le Ministre, et il sera facile de vous convaincre que sans des secours plus efficaces nous devons laisser mourir d'inanition les malheureux ouvriers de cet commune, autrefois si florissante, si morale et si laborieuse.

On a dit dans les Chambres que les administrations communales ne faisaient rien pour les pauvres, mais nous vous demandons, Monsieur le Ministre, si avec un revenu de 3.710 francs on peut couvrir une dépense de 13.360 francs que nous coûtera cette année l'entretien de nos pauvres; et si la charité publique et si les administrations locales ne réunissaient pas tous leurs efforts, et si elles ne faisaient pas des sacrifices considérables, et, nous pouvons le dire, audessus de leurs moyens, comment la vie serait-elle conservée encore à nos nombreux nécessiteux, à nos malheureux ouvriers, auxquels jusqu'ici on n'a pas encore procuré le moindre travail, sauf le filage de lin distribué par le comité industriel de cette commune ?

Nous avons reçu pour tout subsidé d'abord une somme de 350 francs, et ensuite une autre de 1200 francs : la moitié en a été remise au comité industriel pour procurer de l'ouvrage aux fileuses, et l'autre moitié a été employée en distribution de pain et de soupes aux nécessiteux; mais malheureusement avec un secours aussi minime il est impossible de soulager l'affreuse misère d'un si grand nombre de pauvres, tous sans ouvrage, et devenus entièrement à charge du bureau de bienfaisance qui se trouve obéré, et de la charité publique qui a déjà tant donné qu'elle commence aussi à ralentir les aumônes.

Ces douloureuses circonstances rendent notre position de plus en plus pénible et même insoutenable, et elles nous font un devoir bien impérieux de venir solliciter un secours plus efficace en faveur de nos pauvres sans ouvrage, pour lesquels un refus serait une condamnation à mort, puisque toutes nos ressources sont épuisées et que la charité publique est insuffisante pour nourrir un si grand nombre de ventres affamés.

C'est donc pour sauver la vie à un millier de pauvres, à tant d'ouvriers honnêtes et laborieux, à tant d'enfans innocens qui n'ont plus que la peau sur les os, c'est pour les arracher à la

mort qu'ils n'ont pas méritée, que nous osons implorer votre pitié, et que nous vous supplions, Monsieur le Ministre, de nous accorder un nouveau subside de deux mille cinq cents francs, destiné à être distribué en soupes et en pain à nos indigens et ouvriers affamés, et à secourir les nombreux malades épuisés par les privations les plus dures.

Nous osons espérer, Monsieur le Ministre, que vous daignerez avoir égard à notre juste demande, et dans cette confiance nous vous prions d'agréer l'expression de nos sentiments de gratitude et de haute considération.

Syngem, le 6 Mars 1847

Le président et les membres
du bureau de bienfaisance »³

Na die zware inzinking, duurde het tot 1889 eer Zingem weer de bevolking van 1801 had! Naast die vreselijke hongernood en ziekteepidemie was ook het teloorgaan van de textielnijverheid de oorzaak van de stilstand van de bevolkingsaan groei in de 19e eeuw, toen de bevolking van Europa zo geweldig toenam.

Tussen 1900 en 1959 steeg de bevolking van Zingem van 2.613 tot 3.487, en dit ofschoon het aantal uitwijkingen dat der inwijkingen met meer dan duizend overtrof. Dit is te danken aan een behoorlijk geboortecijfer tot 1932, en aan het kleine aantal sterfgevallen. De laatste jaren echter stond het geboortecijfer op 15 à 16 ‰: wij moeten echter in aanmerking nemen dat vele jonge gezinnen Zingem verlaten omdat er geen werkgelegenheid is, en er weinig bouwgrond te koop is voor nieuwe huizen.

De bevolkingspiramide van de gemeente in 1959 is alles behalve geruststellend. Er zijn b.v. 285 personen van 26 tot 30 jaar, en slechts 268 kinderen beneden de 5 jaar.

Alleen een ruime werkverschaffing in het arrondissement Oudenaarde kan deze scheve en gevaarlijke verhoudingen weer recht trekken.

Nog enkele losse Wetenswaardigheden

In folders van de dienst van toerisme in Oost-Vlaanderen en ook soms in kranten en weekbladen duikt geregeld het bericht op dat de molen van Zingem, de enige nog bestaande van de vijf vroegere, genaamd « Meuleken 't Dal », dagtekent van 1154. Wij vermoeden dat de eerste druk van onze « Geschiedenis van Zingem » aanleiding heeft gegeven tot deze zeer verspreide mening. Daarom zouden wij daar even willen op terugkomen. De laatste molenaar

(3) Gemeentearchief Zingem, Register van beraadslagingen van het armbestuur van Syngem. 1837-1887, nr. 48.

verzekert dat hij op een ijzeren plaat boven de standaard, waarop het hele molenhuis draait, het jaartal 1154 heeft zien staan. Kan een ijzeren plaat waarop een molenhuis draait achthonderd jaar standhouden, of moeten wij misschien 1754 lezen, daar een « 1 » en een « 7 » in de 18e eeuw niet veel verschilden. De oudste vermelding van een windmolen in onze gewesten is, volgens Henri Pirenne, van 1183. In de middeleeuwse documenten hebben wij de oudste vermelding van een windmolen op Zingem niet vroeger dan in 1388 gevonden. In de rekeningen van de Sint-Baafsabdij lezen wij onder de uitgaven, gedaan door rentmeester Parin : « Item solvit pro duobus *steenbale* et duabis *virgis molendini* 2 lb. gr.; sunt adhuc in Zinghem in ecclesia ». *Steenbalk*, dat hier in de Latijnse tekst in zijn Nederlandse vorm voorkomt, is de technische term om de zware houten balk aan te duiden, die in een staakmolen of standaardmolen op de nok van de standaard ligt en geheel het molenhuis met alle werktuigen draagt. Het gaat hier dus zonder de minste twijfel om een windmolen, waarvoor de voornaamste stukken reeds zijn aangekocht en in de kerk voorlopig bewaard worden. Aangezien nu de Sint-Baafsabdij goederen had op Zingem en op Asper, die vanuit Zingem beheerd werden, zou het voor de hand liggen dat het hier gaat om « Meuleken 't Dal », daar deze molen juist op de grens van de twee gemeenten staat. Het lijkt mij onwaarschijnlijk dat er reeds vroeger een windmolen op Zingem zou zijn geweest.

Een andere kwestie. In de tweede helft van de 16e eeuw zijn er talrijke protestanten geweest in de streek van Oudenaarde; zij hebben zelfs een tijdje de stad Oudenaarde in hun macht gehad. Tot op onze dagen is een hele wijk van Sint-Maria-Horebeke, op twee uur afstand van Zingem, protestants gebleven. Nu stelt zich de vraag, wat de documenten hierover vertellen betreffende Zingem. In 1566 noteert de pastoor in de *liber memorialis* van de kerk dat de protestanten preekten « aen 't Meuleken 't Dal en aen den meulen te Voorde ». Toen in oktober 1566 de protestanten van graaf Egmont verlof kregen om op den Eyndries buiten de stadsmuren van Oudenaarde een tempel op te richten, waren er inwoners van Zingem die « wissien en latten droughen om 't zelve te helpen volbrengen » en er ter predicatie gingen. In 1578 kwamen de Gentenaars de kerk van Zingem stormen, en enige Zingemnaren zetten na hun vertrek het werk voort. In 1582 echter nam Farnese zowel de stad Oudenaarde in als de burcht van Gavere, halfweg Gent en Oudenaarde, zodat nu Zingem volledig binnen het actieterrain van Farnese lag. De protestanten onder de Zingemnaren zullen wel vóór deze tijd zijn gevlucht. In de 17e eeuw is er in de dekenale verslagen soms spraak van

ketters. In 1624 beweert de pastoor dat er op de 1.000 inwoners van Zingem en Asper die tot het houden van hun Pasen verplicht waren, er slechts 17 hun Pasen niet hadden gehouden. Later horen wij dat velen niet geregeld naar de Mis komen, maar wij mogen hier niet uit besluiten dat deze mensen niet katholiek waren. In 1651 vermeldt de pastoor dat een man op zijn sterfbed de sacramenten heeft geweigerd. Daarna horen wij steeds opnieuw, dat alle mensen hun Pasen hebben gehouden. Wij mogen hieruit besluiten dat alle sporen van protestantisme omstreeks 1650 op Zingem verdwenen waren.

Nog iets over kunst. Boven het hoogaltaar van de Zingemse parochiekerk, die in de kusthallegotiek is gebouwd, en als kunstmonument is geklasseerd, hangt een mooi schilderij, dat velen beschouwen als behorend tot de school van Van Dyck. Het heeft immers iets liefs en aantrekkelijks, bijna iets vrouwelijks, dat onwillekeurig aan Anton Van Dyck doet denken. Het stelt een Christus op het kruis voor. In de *liber memorialis* van de pastorijs lazen wij van de hand van de toenmalige pastoor Gabriël De Roucq, dat hij in 1636 dit schilderij besteld heeft « aen Anthonio Van Heuvele, schilder tot Ghendt, voor de somme van 600 ponden parijs ». Deze Anton van den Heuvele, omstreeks 1600 geboren en op 5 augustus 1677 te Gent gestorven, leerde te Antwerpen schilderen van 1618 tot 1628, toen er Rubens en Van Dyck de grote meesters waren, maar was een leerling van Caspar De Crayer, en verbleef ook lange tijd te Rome. Hij schilderde heel wat knappe schilderijen voor Gent en voor dorpskerken in Oosten West-Vlaanderen. Het *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler*, van Thieme en Becker, vermeldt⁴ dat de kerken van Belcele, Eke, Gent en Ninove schilderijen van Anton van den Heuvele hebben : hier zou dus Zingem mogen worden aan toegevoegd.

Tot slot nog dit. Toen wij reeds volop aan onze « Geschiedenis van Zingem » aan het werken waren, vroeg ons Dr. J. Weyns, conservator van het Limburgs openluchtmuseum te Bokrijk, de technische termen van de verdwijnende stielen en ambachten voor het nageslacht te hebben. Zingem is steeds beroemd geweest voor zijn wannenmakers en wannenlappers en voor zijn manden- en zetelmakers : deze wissen of wijmen gebruiksvoorwerpen ruimen nu meer en meer het veld voor de rieten en rotan meubelen, die trouwens ook op Zingem worden gemaakt. In de jaren 1925 tot 1935 telde dit dorp van toen een 3.000 inwoners wel 300

(4) U. THIEME en F. BECKER, *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler*, Band XVII, Leipzig, 1924, bl. 11.

zetelmakers. Daarom hebben wij in onze « Geschiedenis van Zingem » zeven bladzijden gewijd aan dit ambacht ⁵. Vroeger stonden er langs de Schelde in de Scheldemeersen enkele steenovens te branden, iets wat nu op Zingem totaal is verdwenen. Ook van het met de hand vervaardigen van stenen uit mortel en van het bakken ervan in open lucht hebben wij de vaktermen opgetekend ⁶.

Dit zijn enkele, wellicht de voornaamste wetenschappelijke ervaringen die wij bij het schrijven van de geschiedenis van het Scheldedorp Zingem hebben opgedaan. Hieruit menen wij te mogen besluiten dat degelijke dorpsgeschiedenissen ons heel wat nader kunnen inlichten over het verleden, en dat het schrijven van wetenschappelijk gefundeerde dorpsgeschiedenissen meer zou moeten worden beoefend en aangemoedigd.

(5) M. DIERICKX, *o.c.*, bl. 135-142.

(6) M. DIERICKX, *o.c.*, bl. 148-149.